

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

Кафедра релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
філософського факультету
Дмитро НЕЛПА

«31» 08 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК ВІЛЬНОДУМСТВА В УКРАЇНІ**

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	031 Релігієзнавство
освітній рівень	другий (магістерський)
освітня програма	Релігієзнавство
спеціалізація	-
вид дисципліни	вібіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі:

Харьковщенко Євген Анатолійович, д.ф.н., професор, завідувач кафедри релігієзнавства

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. (Маслюков І.І.) «31» 08 2022 р.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.

Розробники:

Харьковченко Євген Анатолійович, доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри релігієзнавства.

Затверджено

« 26 » серпня 2021 р.

Зав. кафедри релігієзнавства

Євген Харьковченко (Євген ХАРЬКОВИЧЕНКО)

Протокол № 1 від « 26 » серпня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2021 року №2

Голова науково-методичної комісії Ірина Маслікова (Ірина МАСЛІКОВА)

« 31 » серпня 2021 року

Траєнтова Ірина на 2022-2023 н.р. пр. № від 31.08.2022
Маслікова І.І. ІМ

ВСТУП

1. Мета дисципліни — формувати уявлення про феномен релігії і вільнодумства як культурно-історичних явищ та важливий чинник смисложиттєвих орієнтацій особи, її поведінкових нормативів. Виявити їх роль в житті людини, в системі зв'язків з наукою, культурою, суспільними інституціями. Опанування студентами методів професійного дослідження, формування розуміння сутності релігійних течій та проблем сучасного релігійного життя.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни.

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають відповідати загальним вимогам до знань та вмінь, що висуваються при навчанні у вищих навчальних закладах.
2. **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо релігійних феноменів, обґрунтовувати власну світоглядну позицію щодо значення релігії в житті людини, використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
3. **Володіти елементарними навичками** наукового дослідження та управління інформацією, критичного ставлення та прогнозування стосовно релігійних подій та явищ; використання іншомовних фахових інформативних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна *«Виникнення і розвиток вільнодумства в Україні»* зорієнтована на вивчення предмету, історії та структури вільнодумства в Україні. Зараз у Європі відбувається глибока гуманістична революція, пов'язана із секуляризацією суспільства, з домінуванням наукового світогляду, який стає основою глобальної етики світової спільноти. І тому теза про незаперечну роль релігії у формуванні духовності та моралі доповнюється ідеалами світського гуманізму і вільнодумства, які в постійному і толерантному діалозі повинні йти у майбутнє. Безперечно, набутий досвід слід використовувати для виходу з непростої релігійної ситуації в Україні, досягнення міжконфесійної злагоди, цивілізованих відносин між віруючими і вільномислячими людьми. У вивченні курсу треба пам'ятати, що критичне ставлення до релігії є давня течія в культурі, котра керувалася ідеалами вільнодумства, боротьби проти догматизму, невігластва й церковного деспотизму. Саме тому вона має право на власних прихильників. передбачає з'ясування з точки зору релігієзнавчої науки питань історії та сучасного стану релігії в Україні,

4. Завдання (навчальні цілі) – ознайомити студентів з історією виникнення та поширення вільнодумства в Україні, радикальними формами вільнодумства, основними категоріями і поняттями релігієзнавства, історією становлення релігієзнавчого знання. Навчити студентів орієнтуватися у сучасних підходах до вивчення вільнодумства, надати цілісну систему знань про сутність і значення його в духовно-культурному житті

суспільства, загально-теоретичні основи функціонування релігійних організацій, конституційні гарантії та правове регулювання діяльності релігійних організацій в Україні.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ФК 1. Здатність критично осмислювати проблеми у сфері релігієзнавства і на межі галузей знань, аналізувати наукові здобутки та результати релігієзнавчих напрямів і шкіл.

ФК 5. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі релігієзнавчого знання.

ФК 6. Здатність здійснювати предметний компаративний аналіз феноменів, що репрезентують унікальність і різноманітність релігійних традицій світу.

5.Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	особливості предмету, його місце в системі соціально-гуманітарних дисциплін;	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	10
1.2	базові релігієзнавчі поняття, їх сутність;	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії	5
1.3	основні концепції дослідження вільнодумства; основні релігієзнавчі джерела	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії	10
1.4	сутність і значення релігії в духовно-культурному житті суспільства;	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, письмова контрольна робота	10
1.5	загально-теоретичні основи функціонування релігійних організацій;	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, порівняльний аналіз	10
	Вміти:			
2.1	обґрунтовувати власну світоглядну позицію щодо значення релігії в житті людини; застосовувати теоретичні знання при вирішенні професійних завдань;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, порівняльний аналіз	10
2.2	аналізувати діяльність релігійних організацій та їх вплив на культуру і розвиток соціуму;	Лекції, семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, есе, письмова контрольна робота	5

2.3	вдаватися до діалогу з віруючими різних конфесій як засобу досягнення консенсусу, громадянської злагоди в суспільстві.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе	15
	комунікація:			
3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої релігійно-наукової літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	5
3.2	презентувати результати здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе, порівняльний аналіз	5
3.3	формулювати і аргументувати власну думку в ході дискусії з проблем релігії та їх сучасної суспільної ролі; вести полеміку стосовно даних питань на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом курсу.	Семінари	Дискусії	5
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу стосовно питань курсу;	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, порівняльний аналіз	5
4.2	вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни														
Програмні результати навчання	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	
ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, канструювати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку і професійного самовдосконалення.	+	+		+		+	+			+	+		+	
ПРН 6. Ефективно взаємодіяти у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різних рівнів, релігійними організаціями.			+		+			+		+				
ПРН 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями та школи класичного і сучасного релігієзнавства.			+			+	+	+	+			+		
ПРН 8. Систематизувати факти релігійного життя суспільства, інтерпретувати релігійні події та явища на основі розуміння специфіки впливу релігії на суспільні	+				+			+		+				

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	Протягом семестру, згідно з графіком навчальних занять. У разі відсутності студента на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«6» x 5 = 30	«10» x 5 = 50
Самостійна робота	Індивідуальна самостійна робота: <i>Порівняльний аналіз: Українське вільнодумство: Середньовічне та вільнодумство епохи Відродження та Нового часу. Українське вільнодумство.</i>	«9» x 1 = 9	«15» x 1 = 15
	До тем 9: Індивідуальна самостійна робота: Есе на тему: « <i>Секулярні процеси як фактор зміни релігійності</i> »	«9» x 1 = 9	«15» x 1 = 15
Підсумкова контрольна робота	До теми 1-11	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
Підсумкова оцінка дисципліни з		60	100

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Усна доповідь:

10-8 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов’язкову та додаткову літературу

7-5 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

4-3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності

2-0 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

Доповнення / участь в дискусіях:

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

2 бали – доповнення змістовне

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

1. Самостійна робота (порівняльний аналіз, есе):

15-13 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження

12-9 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

8-0 балів - в цілому володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

2. Підсумкова контрольна робота:

20-16 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість підсумкової контрольної роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність написання підсумкової контрольної роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

5-0 балів - Робота містить суттєві помилки. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

7.3 Шкала відповідності:

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
1	Тема 1. Предмет, структура і завдання курсу	2		5
2	Тема 2. Вільнодумство києворуської духовності періоду Київської Русі	2	2	7
3	Тема 3. Вільнодумство київських книжників XV ст.	2	2	7
4	Тема 4. Вільнодумні ідеї українських полемістів XV – XVII ст.	2	2	9
5	Тема 5. Натурфілософія в Києво-Могилянській академії. Ф. Прокопович	2		8
6	Тема 6. Григорій Сковорода вільний мисленник в українській філософії	2	2	8
7	Тема 7. Ідеї вільнодумства у творах Т.Шевченка, М.Драгоманова, І.Франка, Л.Українки. Самостійна робота 1. Порівняльний аналіз: Українське вільнодумство: Середньовічне та вільнодумство епохи Відродження та Нового часу. Українське вільнодумство.	4	2	9
8	Тема 8. Науковий атеїзм як радикальна форма вільнодумства	2	2	7
9	Тема 9. Декларація "Про ліквідацію форм непримиренності і дискримінації на підставі релігії або переконань" Генеральної Асамблеї ООН. Самостійна робота 2. Есе на тему: «Секулярні процеси як фактор зміни релігійності».	2		7
10	Тема 10. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації"	2		7
11	Тема 11. Україна і сучасні організації вільнодумців	2		8
12	Контрольна робота	2		
	ВСЬОГО	26	12	82

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 26 год.

Семінарських занять – 12 год.

Самостійна робота – 82 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

- Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. Скрижалі буття українського народу : у 4 кн. – К., 1995. – Кн. 1–4.
- Дрогобич Юрій // І. В. Огородник, М. Ю. Русин. Українська філософія в іменах. – К., 1997. – С. 83–84.

3. Єленський В. Є. Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформацій центрально – і східноєвропейських суспільств: фокус на Україні – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – 419 с
4. Історія і теорія релігій та вільнодумства. – К., 1996.
5. Климов В. В. Скептицизм й інакодумання як інтелектуальний поступ. Релігієзнавчий аспект. Київ : Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2013. 648 с.
6. Рапорт черкаського земського справника В. О. Табачникова київському цивільному губернатору П. І. Гессе про «богохульство» Т. Г. Шевченка під час його перебування в Черкаському повіті. - № 536. 1859 р., липня 15.
7. Robertson J. M. A Short History of Freethought, Ancient and Modern. London : Wentworth Press, 2016. 470 p.
8. Basauri-Ziuzina A., Kyselov O. Atheism in the Context of the Secularization and Desecularization of Ukraine in the 20th Century // Freethought and Atheism in Central and Eastern Europe: The Development of Secularity and Non-Religion / Ed. by T. Bubik, A. Remmel, D. Vaclavik. New York : Routledge, 2020. P. 284–309.
9. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2019.

Додаткова:

1. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу// Драгоманов М. Літературно-публіцистичні праці у двох томах. - К., 1970. - Т.2.
2. Єленський В. Релігія і українське суспільство. // Людина і світ. – 1996. – № 1-2.
3. Колодний А. М. Історіософія релігії. Монографія / А. М. Колодний. – К.: УАР, 2013. – 386 с.
4. Лазаревський О. Спогади про Тараса Шевченка. — К. : Дніпро, 1982. — С. 19—26.
5. Леся Українка. Апокриф. Вибране. Чотири розмови про Лесю Українку. – К., Комора, 2020. – 632с.
6. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів: У 2-х т. /Г. Сковорода. – К.: Наукова думка, 1972.
7. Станіслав Оріховський. Твори. — К. : Дніпро, 2004. — 672 с.
8. Феофан Прокопович. Філософські твори в трьох томах. I — III тт. — К.: Наукова думка. — 1979—1981.
9. Франко І. Біблійне оповідання про створення світу у світлі науки / І. Франко. – Видавець: Славин Явроський, 1984. Перевидано 1993. Піснюк І. – 118 с.;
10. Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами // Іван Франко; Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 45. Філософські праці. – Київ: Наукова думка. – С. 24-40;
11. Франко І. Радикали і релігії // Іван Франко; Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 45. Філософські праці. – К.: «Наукова Думка», 1986. – С. 268-271;
12. Церковне (канонічне) право: Підручник. / В.І. Лубський, Є.А. Харьковщенко, М.В. Лубська, Т.Г. Горбаченко. – К: «Центр учбової літератури», 2015. – 640 с
13. Шевченко Т. Давидові псалми // Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. — К., 2003. — Т. 1: Поезія 1837—1847. — С. 358—365; С. 742—74

